

Wartości niematerialne i prawne – ujmowanie i prezentacja

Redaktorzy naukowi
Teresa Cebrowska
Waldemar Dotkuś

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Senacka Komisja Wydawnicza

Zdzisław Pisz (przewodniczący)

*Andrzej Bąk, Krzysztof Jajuga, Andrzej Matysiak, Waldemar Podgórski,
Mieczysław Przybyła, Aniela Styś, Stanisław Urban*

Recenzenci

Waldemar Gos, Józef Pfaff

Redaktor Wydawnictwa

Agnieszka Flasińska

Redaktor techniczny

Barbara Łopusiewicz

Korektor

Dorota Pitulec

Łamanie

Adam Dębski

Projekt okładki

Beata Dębska

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-114-0

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Melania Bąk , Wartości niematerialne w polityce rachunkowości przedsiębiorstwa.....	11
Olga Budzińska , Kwalifikacja i wycena prac badawczo-rozwojowych według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości	22
Halina Buk , Kreowanie wartości marki w procesie łączenia się spółek handlowych.....	32
Jolanta Chluska , Wartości niematerialne i prawne w rachunkowości w Rosji i w Polsce	42
Małgorzata Ciecziura, Hanna Czaja-Cieszyńska , Rozliczanie wartości firmy w świetle polskich i międzynarodowych regulacji rachunkowości – analiza przyjętych rozwiązań.....	51
Przemysław Czajor , Prawa do emisji gazów cieplarnianych w świetle krajowych oraz międzynarodowych regulacji rachunkowości	62
Beata Dratwińska-Kania , Koszty prac rozwojowych – ujęcie księgowo i sprawozdawcze	72
Waldemar Gos, Stanisław Hońko , <i>Know-how</i> jako składnik aktywów.....	82
Maciej Frenzel , Aktywowanie wewnętrznie wytworzonych zasobów niematerialnych w wartości innych aktywów – zagadnienia dyskusyjne .	97
Łukasz Furman , Znak towarowy w świetle prawa bilansowego i podatkowego	110
Małgorzata Kamieniecka , Prawa majątkowe ze świadectw pochodzenia energii ze źródeł odnawialnych – inwestycje, wartości niematerialne i prawne czy towary?.....	119
Joanna Koczar , Rosyjskie prawo bilansowe a identyfikacja, pomiar i wycena wartości niematerialnych.....	133
Dorota Anna Mikulska , Prawo użytkowania wieczystego gruntu w księgach rachunkowych – wymogi polskiego prawa bilansowego.....	148
Alicja Mazur , Ustalanie wartości godziwej aktywów niematerialnych nabytych w drodze połączenia jednostek gospodarczych.....	157
Anna Mazurczak, Paweł Zieniuk , Wycena i prezentacja znaku towarowego w sprawozdaniu finansowym.....	166
Aleksandra Łakomiak , Wycena technologicznych aktywów niematerialnych.....	176
Adrian Ryba , Wycena i ewidencja wartości niematerialnych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej	189
Kazimierz Sawicki , Istota i zakres wartości niematerialnych i prawnych według ustaw o rachunkowości i podatku dochodowym oraz międzynarodowych standardów MSR/MSSF	199

Edward Wiszniowski , Dylematy postrzegania wartości niematerialnych i prawnych.....	209
Marzena Wrona , Koszty prac badawczych i rozwojowych w świetle polskiego prawa bilansowego, MSR/MSSF oraz prawa podatkowego – analiza porównawcza	226
Joanna Zuchewicz , Ujemna wartość firmy w regulacjach polskich i międzynarodowych.....	236
Katarzyna Żuk , Ujęcie księgowe nakładów na witrynę internetową dotyczącą e-usług	245
Irina A. Lukyanova, Tatiana A. Verezubova , Problemy wyceny własności intelektualnej jako składnika wartości niematerialnych i prawnych	264

Summaries

Melania Bąk , Intangible assets in accounting policy of an enterprise.....	21
Olga Budzińska , Appraisal and valuation of research and development works according to Polish and international accounting standards	31
Halina Buk , Creation of brand value in the process of commercial companies' merger	41
Jolanta Chluska , Intangible assets in Polish and Russian accounting.....	50
Małgorzata Ciecziura, Hanna Czaja-Cieszyńska , Calculation of goodwill in terms of Polish and international regulations of accountancy – analysis of accepted solutions.....	61
Przemysław Czajor , Greenhouse gases emission rights in the light of domestic and international accounting regulations	71
Beata Dratwińska-Kania , Costs of developmental works – the bookkeeping and financial reporting depiction	81
Waldemar Gos, Stanisław Hońko , Know-how as an asset.....	96
Maciej Frendzel , Recognition of internally generated intangible resources in value of other assets – questionable issues	109
Łukasz Furman , Trademark in the light of balance sheet law and tax law ...	118
Małgorzata Kamieniecka , Property rights from certificates of origins from renewable energy — investments, intangible assets or goods for sale?	132
Joanna Koczar , Russian balance law and recognition, measurement and valuation of intangible assets.....	147
Dorota Anna Mikulska , Right of perpetual use of land in books of accounts – regulations of Polish balance sheet law	156
Alicja Mazur , Fair value measurement of intangible assets acquired in the merger of economic entities.....	165
Anna Mazurczak, Paweł Zieniuk , Valuation and presentation of trademarks in financial statements	175

Aleksandra Łakomiak , Measurement of technological intangible assets.....	188
Adrian Ryba , Measurement and recording of intangible fixed assets in accordance with International Accounting Standards	198
Kazimierz Sawicki , Essence and scope of intangible assets according to regulations concerning bookkeeping and taxes, and international standards IAS/IFRS	208
Edward Wiszniowski , Dilemmas regarding the perception of intangible assets	225
Marzena Wrona , Costs of research and development works in the light of Polish balance sheet law, IAS/IFRS and tax law — comparative analysis	235
Joanna Zuchewicz , Negative value of a company in Polish and international regulations	244
Katarzyna Żuk , Accounting for investments in the web site for e-services ..	263
Irina A. Lukyanova, Tatiana A. Verezubova , Problems of valuation of intellectual property as a component of intangible assets	277

Irina A. Lukyanova, Tatiana A. Verezubova

BPUE, Mińsk

PROBLEMY WYCENY WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ JAKO SKŁADNIKA WARTOŚCI NIEMATERIALNYCH I PRAWNYCH

Streszczenie: Rola i miejsce państwa w społeczności międzynarodowej, standard życia narodu w dużym stopniu zależą od skali wykorzystania nowej wiedzy i technologii. Zakres światowego handlu licencjami własności intelektualnej corocznie zwiększa się znacznie szybciej niż tempo wzrostu światowej produkcji przemysłowej. Wykorzystanie własności intelektualnej we współczesnym świecie wymaga specyficznych metod wyceny, aby właściciel i potencjalny inwestor mieli wiarygodną informację na temat wartości firmy. Ocena metodami rynkowymi jest najbardziej aktualna właśnie przy nabyciu nowego biznesu, ponieważ pozwala najdokładniej odzwierciedlić właściwości istniejących aktywów. Metody szacowania kosztów podczas wyceny są najczęściej spotykane w narodowej ewidencji księgowej składnika wartości niematerialnej i prawnej, ponieważ uznawane są za najbardziej konserwatywne. Przy tym rzeczywiste koszty nabycia lub utworzenia własności intelektualnej mogą być bezzasadnie wysokie, co sprawia, że wartość tego składnika staje się nierzeczywista. W artykule rozpatrywane są metody wyceny własności intelektualnej w celu poprawy dokładności przekazywania danych obrachunkowych.

Słowa kluczowe: własność intelektualna, wartości niematerialne i prawne, wycena.

1. Wstęp

Rola i miejsce państwa w społeczności międzynarodowej, standard życia narodu i gwarancja bezpieczeństwa narodowego w dużym stopniu zależą od skali wykorzystania nowej wiedzy i technologii. Zakres światowego handlu licencjami własności intelektualnej corocznie wzrasta znacznie szybciej niż tempo wzrostu światowej produkcji przemysłowej. Społeczeństwo stopniowo rozwija zrozumienie roli i miejsca własności intelektualnej. Pojawia się nowy dla naszego kraju sektor gospodarki, gdzie w charakterze towaru występują nie wiedza i technologie, a prawa do własności intelektualnej. Tworzenie rynku intelektualnej własności jest niemożliwe bez rozwiązania wielu problemów, w szczególności: określenia wartości praw majątkowych do celów ich realizacji; kalkulacji wartości własności intelektualnej przy włączeniu ich w skład aktywów niematerialnych na różnych etapach cyklu życia produkcji; określenia wartości inwestycji z włączeniem praw majątkowych do własności intelektualnej do kapitału zakładowego przedsiębiorstwa; określenia zasad opodat-

kowania czynności związanych z tworzeniem i wdrażaniem praw do własności intelektualnej.

Autorzy badający relacje rynkowe podmiotów przy komercjalizacji własności intelektualnej wymieniają zwykle trzy główne aspekty:

- techniczny, bezpośrednio związany z materialnymi i niematerialnymi obiektami przemysłowego wytwarzania produktów (usług) opartymi na własności intelektualnej;
- finansowo-ekonomiczny związany z użyciem produktów działalności innowacyjnej i odpowiednim podziałem środków finansowych;
- społeczno-prawny związany z moralnymi i prawnymi przepisami (ustawami) i tradycjami, które koniecznie należy uwzględnić (wykonywać) w działalności biznesowej.

Sfera finansowo-ekonomiczna obejmuje problemy:

- inwentaryzacji własności intelektualnej;
- potwierdzenia praw własności;
- oceny rezultatów działalności intelektualnej;
- ewidencji księgowej;
- opodatkowania własności intelektualnej i operacji z nią związanych.

Specyfika własności intelektualnej (dalej: WI) polegająca na braku materialnego nośnika tych obiektów, zakłada szczególność ich ewidencji jako składnika majątku przedsiębiorstwa. Dane obiekty zalicza się do „aktywów niematerialnych”. Obecnie w Republice Białoruś funkcjonuje krajowy system standardów rachunkowości, który w niektórych przypadkach różni się od zasad stanowiących podstawę MSSF. W stosunku do aktywów niematerialnych również istnieją lokalne przepisy, które określają procedurę uznawania, oceny i odzwierciedlenia w rachunkowości i sprawozdaniu finansowym. Właściwościom ewidencji własności intelektualnej jako składnika wartości niematerialnych i prawnych jest poświęcona ta praca.

2. Pojęcie własności intelektualnej

Zgodnie z art. 139 Kodeksu cywilnego Republiki Białoruś (dalej: KC RB) przez nazwę własność intelektualna rozumie się prawo wyłączności obywatela lub osoby prawnej do ochrony rezultatów działalności intelektualnej i równoważnych do nich środków indywidualizacji osoby prawnej, indywidualizacji produkcji, wykonywanych prac i usług (nazwa handlowa, znak towarowy, znak usługowy itp.) [Kodeks cywilny... 2001]. W postaci najbardziej ogólnej zgodnie z p. 2 Konwencji o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej z 14 lipca 1967 r. „własność intelektualna” oznacza prawa odnoszące się do:

- dzieł literackich, artystycznych i naukowych,
- interpretacyjnej działalności artystów, zapisów dźwiękowych, programów radiowych i telewizyjnych,
- wynalazków we wszystkich dziedzinach działalności ludzkiej,

- odkryć naukowych,
- wzorów przemysłowych,
- znaków towarowych i usługowych, nazw handlowych i oznaczeń handlowych,
- ochrony przed nieuczciwą konkurencją,
- a także wszelkich innych praw dotyczących działalności intelektualnej w dziedzinach produkcyjnej, naukowej, literackiej i artystycznej.

Szczegółowy krąg obiektów, którym na terytorium Republiki Białoruś przyznaje się i zabezpiecza prawo wyłączności, określa KC RB, a także wiele innych przepisów, których zasady w sumie tworzą obecnie prawo własności intelektualnej. Najważniejszymi są: Ustawa Republiki Białoruś z dnia 16 maja 1996 r. O prawie autorskim i prawach pokrewnych, Ustawa Republiki Białoruś z dnia 5 lutego 1993 r. O znakach towarowych (znakach usługowych), Ustawa Republiki Białoruś z dnia 16 grudnia 2002 r. nr 160-3 O patentach na wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, Ustawa Republiki Białoruś z dnia 13 kwietnia 1995 r. O patentach na odmiany roślin.

Tak więc, zgodnie z art. 980 KC RB, własnością intelektualną są:

1) rezultaty działalności intelektualnej:

- dzieła naukowe, literackie i artystyczne,
- wykonania, fonogramy i programy radiofonii i telewizji,
- wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe,
- osiągnięcia hodowli,
- topologie układów scalonych,
- informacje niejawne, w tym tajemnice produkcji (*know-how*);

2) środki indywidualizacji uczestników obrotu cywilnego, towarów, robót lub usług:

- nazwy handlowe,
- znaki towarowe i usługowe,
- oznaczenia geograficzne;

3) inne rezultaty działalności intelektualnej i środki indywidualizacji uczestników obrotu cywilnego, towarów, robót lub usług w przypadkach przewidzianych w aktach ustawodawczych.

Ogólnie własność intelektualną przyjęto dzielić na objętą przez Instytut Copyright i regulowaną przez Instytut Własności Przemysłowej. Do pierwszej grupy odnoszą się rezultaty działalności intelektualnej (dzieła naukowe, literackie i artystyczne, a także własność praw pokrewnych: wykonanie, fonogram, programy radiofonii i telewizji naziemnej i kablowej); do drugiej na równi z rezultatami działalności intelektualnej (opatentowanymi wynalazkami, wzorami przemysłowymi i wzorami użytkowymi) włącza się równoważne do nich środki indywidualizacji osoby prawnej, indywidualizacji produkcji, wykonanych prac lub usług (nazwę handlową, znak towarowy, znak usługowy itp.).

Materiałne przedmioty, w których zawarte są rezultaty intelektualnej działalności, mogą występować w charakterze towarów, jednak prawa do własności inte-

lektualnej są oddzielone od materialnego nośnika. W Ustawie RB O prawie autorskim i prawach pokrewnych zapisano, że prawo autorskie do dzieła nie jest związane z prawem własności do przedmiotu materialnego, w którym dzieło wyrażono. Przekazanie prawa własności do przedmiotu materialnego lub prawa posiadania przedmiotu materialnego samo w sobie nie wiąże się z przekazaniem jakichkolwiek praw autorskich do dzieła zawartego w tym przedmiocie.

3. Wartość intelektualna jako składnik majątku przedsiębiorstwa w Republice Białoruś

Do ujęcia praw wyłączności do własności intelektualnej w ewidencji księgowej zwykle wykorzystuje się Konto 04 „Wartości niematerialne i prawne”. Zgodnie z obowiązującą w Republice Białoruś Ustawą o rachunkowości wartości niematerialnych i prawnych, zatwierdzoną przez Rozporządzenie Ministra Finansów nr 118 z dnia 12.12.2001 „za wartości niematerialne i prawne dla celów ewidencji księgowej uznaje się aktywa: zidentyfikowane (mające cechy wyróżniające dany obiekt od innych, w tej liczbie podobnych) i niemające materialnie-rzeczowego (fizycznego) kształtu; wykorzystywane w działalności organizacji; mogące przynosić organizacji przyszłe korzyści ekonomiczne; o przewidywalnym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż 12 miesięcy; których wartość może być wyceniona wystarczająco wiarygodnie, tj. istnieją udokumentowane dowody wartości, a także kosztów związanych z ich nabyciem istnieją dokumenty potwierdzające prawa własności”.

W przypadku braku któregośkolwiek z wymienionych kryteriów poniesionych kosztów nie zalicza się do wartości materialnych i prawnych i są one wydatkami organizacji, tj. nie należą do składników majątku przedsiębiorstwa.

Ustawa stanowi, że do wartości materialnych i prawnych do celów ewidencji księgowej odnoszą się należne właścicielowi **prawa majątkowe**:

- do obiektów własności przemysłowej,
- do dzieł naukowych, literackich i artystycznych,
- do obiektów praw pokrewnych;
- do programów komputerowych i komputerowych baz danych,
- do wykorzystania własności intelektualnej wynikającej z licencji i umów autorskich,
- do wykorzystania zasobów naturalnych, ziemi.

Wyniki naukowo-badawczych i doświadczalno-konstrukcyjnych prac (R & D) po ich zakończeniu podlegają kapitalizacji jako wartości niematerialne i prawne, w przypadku gdy zostaną zachowane następujące warunki:

- potwierdzona (określona) możliwość zagospodarowania przemysłowego tworzonego obiektu,

- określona możliwość wykorzystania własności intelektualnej w biznesowej działalności organizacji i/lub transferu tej własności na zasadzie licencji lub umów prawa autorskiego,
- potwierdzone poniesione koszty przy założeniu i doprowadzeniu do przemysłowego wykorzystania danego obiektu,
- mogą być ustalone przyszłe zyski z założenia lub wykorzystania danego obiektu”.

Jako konieczny warunek ujęcia w ewidencji księgowej rezultatów działalności intelektualnej ustawa wysuwa wykorzystanie własności intelektualnej w działalności przedsiębiorczej. Jednak szczególną cechą rezultatów działalności intelektualnej jest to, że efekt ekonomiczny jest czasami możliwy po upływie pewnego okresu, w czasie którego konieczne jest promowanie specyficznego produktu na rynku. W ten sposób możliwe jest powstanie sytuacji, iż na etapie wdrożenia jakiegoś projektu okaże się, że w składzie majątku przedsiębiorstwa brak jest odpowiednich aktywów. Oczywiście jest, że jeśli się posiada dokumenty bezpieczeństwa, uznanie takich aktywów po minimalnych kosztach ma sens. Jednak najbardziej złożony wydaje się problem wyceny własności intelektualnej.

4. Przyczynek do wyceny własności intelektualnej

Ustawa o rachunkowości przewiduje, że wartość niematerialnych aktywów, którą ewidencjonuje się w księgach rachunkowych, pozostaje niezmienna przez cały okres eksploatacji wartości niematerialnej i prawnej, tj. w odniesieniu do wartości niematerialnych i prawnych, w przeciwieństwie do środków trwałych ponowna wycena nie jest wykonywana. Oczywiście, w procesie działalności gospodarczej wartość rynkowa własności intelektualnej może się zmieniać, jednak realna wycena wartości danego aktywa przedsiębiorstwa obecnie jest możliwa tylko na podstawie przeprowadzenia specjalnej procedury wyceny, wykonywanej przez specjalistów posiadających odpowiednią licencję.

W większości krajów na świecie działalność w zakresie wyceny jest regulowana przez standardy obowiązujące rzeczoznawców, wśród których nie ma osobnych norm wyceny własności intelektualnej. W krajach Europy wycena własności intelektualnej nie różni się od wyceny innych niematerialnych aktywów, a w USA ocena biznesu i wartości niematerialnych i prawnych jest regulowana tymi samymi normami. W Republice Białoruś własność intelektualna jest wyceniana według standardów specjalnych.

Standardy oceny opracowują międzynarodowe organizacje rzeczoznawców, wśród których największy autorytet ma International Valuation Standards Committee – IVSC (Międzynarodowy Komitet Standardów Wyceny – MKSW), który powstał w 1981 r. Opracowuje on międzynarodowe standardy wyceny (IVS), publikuje aneksy i zmiany do nich. W 1994 r. ten komitet opracował i wprowadził w życie standardy wyceny IVS-1 – IVS-4, stanowiące podstawę realizacji narodowego standardu wyceny własności intelektualnej na Białorusi. W szczególności IVS-3 zawiera

zalecenia do wyceny wartości do celów sprawozdawczości finansowej i pokrewnej dokumentacji, rozpatrując w charakterze głównego typu wartości wartość działającego przedsiębiorstwa. Standard wprowadza pojęcie wartości bilansowej netto środków trwałych przedsiębiorstwa, która równa jest łącznej wartości początkowej pomniejszonej o skumulowaną amortyzację. Zgodnie z IVS-3 aktywa przedsiębiorstwa powinno się oceniać ze względu na fakt ich wykorzystania (pracujące, zbędne lub inwestycyjne).

Dalszy rozwój metodologii wyceny nastąpił w listopadzie 2000 r., kiedy The European Group of Valuer's Associations (Europejska Grupa Stowarzyszeń Rzeczoznawców Majątkowych) opublikowała nowe standardy wyceny. Przewodnik Metodologiczny nr 8 do tych standardów poświęcony jest wycenie aktywów niematerialnych, w tym nieujętych w bilansie spółki. Te ostatnie dzielą się na trzy kategorie:

- a) księgową wartość firmy (*goodwill*) (wartości niematerialne i prawne nierozdysponowane);
- b) osobową wartość firmy;
- c) zidentyfikowane wartości niematerialne i prawne.

Oprócz tego, zgodnie z tym przewodnikiem metodologicznym do wartości niematerialnych i prawnych mogą się odnosić: wyszkolona i zebrana razem siła robocza, korzystne umowy o pracę, umowy dzierżawy, umowy asekuracyjne, korzystne kontrakty na dostawy, kontrakty najmu, umowy o zaniechaniu konkurencji, relacje z klientami; biblioteki techniczne oraz inne wartości niematerialne i prawne.

Najnowsze międzynarodowe standardy wyceny IVSC przyjęte zostały w Republice Białoruś w 2001 r. Wycenie wartości niematerialnych i prawnych poświęcona jest instrukcja nr 4. W Republice Białoruś obowiązkowy dla rzeczoznawców własności intelektualnej jest STB 1144-99 wprowadzony w życie 30 kwietnia 1999 r. Jedną z dwóch głównych zasad ewidencji księgowej, tj. zasada wiarygodnej wyceny, odnosi się również do wartości niematerialnych i prawnych. Podobnie jest z zasadą przynoszenia korzyści ekonomicznych dla organizacji. Sednem ekonomicznej wartości własności intelektualnej w chwili jej wyceny jest korzyść, którą jej posiadacz może otrzymać lub otrzymuje, użytkując daną wartość. Wycena wartości własności intelektualnej jako składnika wartości niematerialnych i prawnych stanowi złożony problem nie tylko z powodu nadzwyczajnej różnorodności wycenianych obiektów, ale i z powodu różnych celów wyceny. W szczególności STB 1144-99 przewiduje możliwość wyceny siedmiu rodzajów wartości własności intelektualnej, takich jak:

- bilansowa – wartość początkowa składająca się z sumy faktycznych kosztów zakupu własności intelektualnej oraz kosztów doprowadzenia jej do stanu, w którym nadaje się do użytku w zaplanowanych celach,
- odtworzenia – wartość własności przeszacowanej, w sposób i w przypadkach przewidzianych przez prawo,
- inwestycyjna – wartość obiektu dla konkretnego inwestora,

- likwidacyjna – suma pieniężna, która realnie może być otrzymana ze sprzedaży obiektu w ograniczonym przedziale czasu i nieadekwatna do jego wartości rynkowej,
- użytkowa – wartość, którą obiekt posiada dla danego użytkownika w określonym, ale nie najbardziej efektywnym wykorzystaniu obiektu,
- rynkowa – suma pieniężna obliczona w wyniku odpowiedniego marketingu, za którą obiekt może być sprzedany w wyniku transakcji handlowej, w czasie której kupujący i sprzedający działają kompetentnie i bez przymusu,
- wartość w warunkach ograniczonego rynku – wartość rynkowa przedmiotu, która z różnych powodów przyciąga niewielką liczbę klientów i wymaga długich badań rynku.

Standard przewiduje, że wycena wartości własności intelektualnej może nastąpić w celu wniesienia wartości do kapitału zakładowego podmiotów gospodarczych; ujęcia w ewidencji księgowej w charakterze wartości niematerialnych i prawnych; zakupu, sprzedaży, odstąpienia praw; kupna-sprzedaży licencji; prywatyzacji gospodarki narodowej; likwidacji przedsiębiorstwa; zastawu; ubezpieczenia; podziału, dziedziczenia, darowizny lub nieodpłatnego przekazania; określenia udziału w prawach własności; określenia ceny wywoławczej w konkursach, aukcjach i targach; obliczania podatku, cła, opłat; rozstrzygania sporów o własność; wynagrodzenia szkód; wyceny wartości przedsiębiorstwa; ekspertyzy projektów inwestycyjnych; innych operacji na obiektach własności intelektualnej.

Cele wyceny własności intelektualnej można podzielić na dwie podstawowe grupy:

- a) związane ze sprawozdaniem finansowym,
- b) związane z wykorzystaniem własności.

Do pierwszej grupy stosuje się wartość bilansową, odtworzeniową i ostateczną; do drugiej – inwestycyjną, użytkową lub inną wartość własności. Oczywiście w zależności od celu wyceny wartość takiej samej własności intelektualnej może być różna.

Podejście kosztowe polega na wyliczeniu kosztów koniecznych do odtworzenia własności intelektualnej z potrąceniem doliczenia za amortyzację. Oferowanie nabywcy własności intelektualnej według wartości obliczonej na podstawie podejścia kosztowego opiera się na uzasadnionym oczekiwaniu, że nabywca powinien ponieść takie same koszty i stracić na odtworzenie obiektu tyle samo czasu, ile stracił właściciel oferowanej własności. Poważną wadą takiego podejścia jest całkowity brak informacji o tej korzyści, którą nabywca może uzyskać w przypadku nabycia proponowanej własności intelektualnej, a następnie, o rzeczywistej wartości wycenianej własności.

Podczas korzystania z *metody określania kosztów rozruchu* należy wziąć pod uwagę następujące koszty:

- na prowadzenie badań i rozwój R & D (badania teoretyczne, poszukiwania patentowe, przeprowadzanie eksperymentów, usługi zewnętrznych organizacji (outsourcing) itp.);
- na opracowanie dokumentacji technicznej (projekty techniczne robocze, projektowanie itp.);
- na wykonanie prototypów (produkcja, badania itp.);
- na utrzymanie i realizację badań i rozwoju R & D (patenty, usługi zewnętrznych organizacji (outsourcing), marketing itp.);
- na wprowadzenie w działanie własności (wdrożenie własności do produkcji i zarządzania przedsiębiorstwem, realizacja planu marketingowego itp.).

Przy korzystaniu z metody *określenia kosztów rozruchu* wartość własności intelektualnej określa się jako różnicę między przytoczoną wielkością kosztów a wielkością amortyzacji. Według metody *wartości zastąpienia* wartość własności jest zależna od ceny, jaką trzeba zapłacić przy zakupie podobnej własności o tej samej użyteczności lub analogicznej wartości użytkowej.

Przy użyciu metody *wartości odtworzenia* wartość własności określa się jako sumę kosztów, koniecznych do stworzenia jego kopii.

Podejście dochodowe w odróżnieniu od kosztowego oparte jest na ustanowieniu korelacji właściwości własności intelektualnej i związanych z nią przyszłych zysków. U podstawy tego podejścia leży sensowne przypuszczenie, że nikt nie zacznie wydawać pieniędzy na nabycie własności intelektualnej, jeśli taki sam dochód można uzyskać innym sposobem. Jego wadą jest złożoność lub niemożność uzyskania dostatecznie wiarygodnej wyjściowej informacji w celu ustalenia wielkości dochodu uzyskiwanego po wykorzystaniu własności przez nabywcę. Ogólnie rzecz biorąc, dochód z wykorzystania własności intelektualnej może być uzyskany pod warunkiem:

- realizacji praw do własności intelektualnej na podstawie umowy licencyjnej lub innej,
- powiększenia przychodu z realizacji produkcji (prac, usług) wskutek rozszerzenia asortymentu i wielkości wytworzenia wypuszczanej produkcji, a także jej ceny kosztem podwyższenia jakości,
- powiększenia dochodu przedsiębiorstwa przez oszczędzenie zasobów materialnych i ludzkich, zmniejszenia strat,
- zmniejszenie nakładów inwestycyjnych, jeśli zakup własności intelektualnej jest tańszy od stworzenia go własnymi siłami,
- uwolnienia zasobów produkcyjnych, które mogą przynieść dodatkowy dochód,
- zwiększenia wzrostu dochodów z inwestycji finansowych, dokonanych w oparciu o korzystanie z *know-how* w kwestii finansów i zarządzania,
- wdrożenia technologii znajdującej się we wczesnych fazach cyklu życia, zamiast starzenia.

Porównawcze podejście opiera się na możliwości wyboru przez nabywcę takiej własności intelektualnej, która jest dogodna dla niego według wszystkich lub więk-

szości wskaźników (właściwości, wartość, trwałość, oryginalność itp.), przy czym sprzedawca może wybierać najbardziej korzystnego dla niego nabywcę ze względu na możliwość uzyskania maksymalnej ceny, perspektyw współpracy itp.

Przy użyciu metody *analizy porównawczej sprzedaży* wycena wartości własności intelektualnej według planowanej transakcji porównuje się z już zawartą podobną umową, a w przypadku metody *ryнку własności intelektualnej* (metoda zwolnienia z *royalty*/renty) wprowadza się założenie, że własność intelektualna, wykorzystywana przez posiadacza nie należy do niego, tak więc, część wpływów, którą będzie musiał zapłacić w postaci wynagrodzenia dla właściciela tej własności, w rzeczywistości zostaje u niego i jest jego dodatkowym zyskiem od wykorzystania danej własności. Każda z wymienionych metod podaje inne znaczenie wartości takiej samej własności intelektualnej, dlatego mogą one być stosowane zarówno oddzielnie, jak i razem. Aby więc podjąć decyzję o wybraniu metody, należy:

- a) określić cel wyceny i uzasadnić wybór rodzaju określanej wartości własności intelektualnej (bilansowej, odtworzenia itp.) w zależności od wybranego celu;
- b) upewnić się, że istnieją nośniki fizyczne, zawierające informację o własności intelektualnej, takie jak opis, dokumentacja, wykresy, schematy, dyskiety itp.;
- c) ustalić ważność i zakres praw przedsiębiorstwa, okres posiadania praw i inne warunki zabezpieczenia praw; sprawdzić posiadanie dokumentów potwierdzających prawomocność posiadania praw własności do własności intelektualnej (patenty, świadectwa, umowy licencyjne, umowy cesji praw, założycielskie umowy przeniesienia praw własności do kapitału zakładowego przedsiębiorstw, umowy o stworzenie własności intelektualnej przez osoby trzecie z zabezpieczeniem przez przedsiębiorstwo praw do niej, umowy autorskie, akty nieodpłatnego przyjmowania i przekazywania praw itp.). Dokumentami potwierdzającymi prawa przedsiębiorstwa do własności intelektualnej mogą także być dowolne faktyczne materiały lub umowy potwierdzające fakt stworzenia lub przekazania własności;
- d) zebrać i przeanalizować wiedzę o wycenianej własności, taką jak:
  - konkurencyjność technicznych, eksploatacyjnych, ekologicznych i innych cech produktu, wykonanego z wykorzystaniem wycenianej własności intelektualnej w porównaniu z analogicznymi produktami konkurencji,
  - źródła uzyskania dochodów z wykorzystania własności (zwiększenie wpływów z realizacji produkcji i przychody przedsiębiorstwa poprzez oszczędność zapasów i zmniejszenie strat; zmniejszenie inwestycji kapitałowych, uwolnienie środków produkcji itp.),
  - rynek analogicznej własności intelektualnej (pojemność rynku i wielkość sprzedaży konkurencji, gwarantowana wielkość sprzedaży wycenianej własności itp.),
  - nakłady na własność intelektualną (na badania marketingowe, stworzenie własności lub nabycie praw, ochronę prawną, doprowadzenie do wykorzystania, wykorzystanie w zaplanowanych celach, na ryzyka ubezpieczeniowe itp.),

- koszty własne i/lub cena produktu wykonanego z użyciem własności intelektualnej, biorąc pod uwagę koszty wchodzące w skład kosztów własnych produkcji,
- ryzyko związane z realizacją projektów (terminy zagospodarowania, osiągnięcie cech projektowych produktu itp.) i ogólne ryzyko biznesu (inflacja, podatki, system celny, niestabilność polityczna itp.),
- dochód netto z wykorzystania własności intelektualnej,
- inne informacje w zależności od specyfiki własności intelektualnej i celu jej wyceny;

e) wybrać sposób i metodę wyceny.

Według wyników wyceny przygotowuje się raport, który powinien zawierać:

- wprowadzenie,
- podstawę przeprowadzenia wyceny,
- wykaz dokumentów wziętych pod uwagę,
- opis własności intelektualnej,
- wyniki identyfikacji własności i ustalenia faktu jej obecności,
- wyniki analizy dokumentów potwierdzających prawa przedsiębiorstwa do wykorzystania własności,
- wyniki ustalenia technicznych, eksploatacyjnych, ekologicznych, ekonomicznych i innych wskaźników,
- charakterystykę określanej wartości,
- uzasadnienie wykorzystania szacowanej własności w założonych celach,
- wybór sposobów i metod oceny,
- analizę specyfiki szacowanej własności, uzasadnienie specjalnych założeń i odchyleń w procesie wyceny,
- analizę informacji niezbędnej do oceny wartości własności,
- kalkulację wartości własności intelektualnej różnymi metodami,
- uzgodnienie rozliczeń uzyskanych różnymi metodami i określenie ostatecznej wartości.

W celu oznaczenia wartości intelektualnej standardy białoruskie proponują wiele różnorodnych metod wyceny. I tak, przy użyciu *metody kosztów rozruchu* opartej na oszacowaniu ujętych w ewidencji księgowej kosztów nabycia, kosztów ochrony i doprowadzenia do gotowości wykorzystania WI w zaplanowanych celach w dniu wyceny w skład kosztów wchodzi:

dla własności przemysłowej:

- koszty przeprowadzenia prac naukowo-badawczych, prac badawczo-konstruktorskich i prac technologicznych (R & D),
  - koszty zabezpieczenia ochrony i zarządzania wynikami (R & D),
  - koszty doprowadzenia do gotowości wykorzystania WI w zaplanowanych celach,
  - pozostałe koszty w zależności od przedmiotu oceny;
- dla prawa autorskiego i praw pokrewnych:

- koszty związane ze stworzeniem dzieła,
- koszty wykonania egzemplarza sygnałnego dzieła, jego wykończenia.

Wartość WI może być określana:

- metodą kosztów rozruchu,
- metodą rynkową,
- metodą przeliczania wartości walutowej.

Metody wyceny WI są uzależnione od celu wyceny i odpowiadającego mu wyboru typu wartości.

Przy użyciu metody dochodowej należy brać pod uwagę, że dochód uzyskany w rezultacie wykorzystania WI, może się wyrażać w:

- oszczędności kosztów produkcji i jej realizacji oraz kosztów inwestycji w środki trwałe i obrotowe, łącznie z faktycznym obniżeniem kosztów, bez kosztów uzyskania praw do korzystania z WI,
- pieniężnych wpływach ze zbycia lub przyznania prawa do korzystania z WI,
- zwiększeniu asortymentu wypuszczanej na rynek produkcji (prac, usług),
- zwiększeniu ceny produktów (prac, usług) w związku z wykorzystaniem z WI,
- zwiększeniu zakresu zbytu wypuszczanej na rynek produkcji (prac, usług).

Oszacowania wartości WI z wykorzystaniem metody dochodowej dokonuje się przez zdyskontowanie lub kapitalizację przepływów pieniężnych przy użyciu WI.

Metodę dochodową realizuje się:

- przez metodę dodatkowego dochodu, który jest oparty na analizie skapitalizowanego dochodu z działalności przy wykorzystaniu WI poprzez określenie wartości predykcijnej przyszłego dochodu,
- przez metodę podziału zysków, zgodnie z którym dokonuje się analiza skapitalizowanego dochodu z działalności licencjobiorcy za korzystanie z WI poprzez określenie wartości predykcijnej przyszłego dochodu, a następnie podziału otrzymanego zysku między licencjobiorcą a licencjodawcą,
- przez metodę zwolnienia z opłaty licencyjnej.

5. Wycena wartości firmy (*goodwill*)

Użycie tej lub innej metody pozwala specjalistom zabezpieczyć maksymalnie obiektywną wycenę WI jako składnika majątku przedsiębiorstwa. Taka wycena jest bardzo ważna przy ujęciu WI w ewidencji księgowej jako składnika nabywanego kompleksu majątkowego, gdzie wyodrębnia się wartość księgową firmy. Powstająca przy nabywaniu przedsiębiorstwa jako majątkowego kompleksu dodatnia (ujemna) różnica między ceną nabycia przedsiębiorstwa a jego wartością bilansową (wartością aktywów netto) jest reputacją w interesach przedsiębiorstwa. Białoruskie standardy w odróżnieniu od MSSF obecnie nie przewidują możliwości ujęcia wartości firmy jako składnika wartości niematerialnej i prawnej, daną wielkość ujmuje się w składnikach przychodów lub kosztów w przyszłych okresach.

Standard sprawozdawczości księgowej „Połączenie organizacji” zatwierdzony Uchwałą Ministerstwa Finansów Republiki Białoruś z dnia 29.12.2004 nr 184 ustanawia, że nabycie jednej organizacji kapitału przez drugą organizację poprzez przelew środków pieniężnych lub innych aktywów jest rozpatrywane jako jedna z form połączenia organizacji. Połączenie organizacji może doprowadzić do ustanowienia między nimi relacji jak między centralną a jednostką filialną. Przy tym organizacja centralna udziały nabyte przez jednostkę filialną prezentuje w swoim sprawozdaniu finansowym jako inwestycje finansowe w jednostce filialnej. Zidentyfikowane przejęte aktywa i zobowiązania mogą być przyjęte w ewidencji księgowej i są ujmowane przez nabywcę oddzielnie w dniu nabycia, jeśli: nabywca przekonał się o ich istnieniu, ilościowym i wartościowym wymiarze; istnieje prawdopodobieństwo otrzymania lub utraty w przyszłości korzyści ekonomicznych związanych z tymi aktywami lub zobowiązaniami; można wykonać wiarygodną wycenę ich prawdziwej wartości dla nabywcy.

Nabyte aktywa i zobowiązania, które nie spełniają wskazanych kryteriów ujęcia składnika identyfikowanego aktywa, odnoszą się do wielkości dodatniej lub ujemnej różnicy powstającej przy nabywaniu, dlatego że określa się ją jako wartość ostateczną nabycia po uznaniu zidentyfikowanych aktywów i zobowiązań.

Różnica między wartością nabycia a wkładem nabywcy w godziwej wartości nabytych zidentyfikowanych aktywów i zobowiązań (przy niemożności określenia godziwej wartości nabytych zidentyfikowanych aktywów i zobowiązań) przyjmuje się wartość bilansową nabytych aktywów i zobowiązań) w dniu nabycia i ujmuje się w ewidencji księgowej nabywcy jako przychody przyszłych okresów. W taki sposób reputacja w interesach będąca różnicą między ceną nabycia przedsiębiorstwa a jego wartością bilansową (wartością aktywów netto) ma odzwierciedlenie w ewidencji księgowej nabywcy przedsiębiorstwa w składnikach kosztów w przyszłych okresach, jeśli taka różnica jest dodatnia, lub w składnikach dochodów w przyszłych okresach, jeśli różnica jest ujemna.

Reputacja w interesach wyrażona w składnikach kosztów albo dochodów przyszłych okresów jest równomiernie potrącana na fundusz uzupełniający organizacji w ciągu okresu ustalonej polityki rachunkowości. Takim sposobem maksymalnie precyzyjna wycena wartości rynkowej WI pozwoli poprawniej zidentyfikować księgową wartość firmy (*goodwill*) w celu uwzględnienia jej jako składnika kosztów w przyszłych okresach.

6. Zakończenie

Wykorzystanie WI we współczesnym świecie wymaga specjalnych metod wyceny, aby właściciel i potencjalny inwestor mieli wiarygodną informację na temat wartości firmy. Wycena metodami rynkowymi jest najbardziej aktualna właśnie przy nabyciu zorganizowanego podmiotu, ponieważ pozwala najdokładniej odzwierciedlić w składnikach majątku istniejące aktywa. Metody szacowania kosztów są najczę-

ściej spotykane przy ujmowaniu WI jako składnika wartości niematerialnych i prawnych, ponieważ uznawane są za najbardziej konserwatywne, ale rzeczywiste koszty nabycia lub stworzenia WI, biorąc pod uwagę specyfikę danego aktywa, mogą być zbyt wysokie, co sprawia, że wartość aktywów staje się nierzeczywista. A więc zaangażowanie ekspertów do oceny rynku innymi metodami niewątpliwie jest sposobem na poprawę dokładności danych obrachunkowych.

Literatura

- Kizevich G.V., Yakimaho A.P., *Czy inteligencja może „uciec” od materii?*, „Własność Intelektualna na Białorusi” 2001, nr 2, s. 4–9.
- Knowledge Management Research Report 2000*, KPMG, www.kpmg/consulting.com.
- Kodeks cywilny Republiki Białoruś*, Państwowe Centrum Informacji Prawnej Republiki Białoruś, Mińsk 2001.
- Kozyriew A.N., *Wycena własności intelektualnej i wartości niematerialnych i prawnych*, Genewa, 18-19 listopada 2002, ONZ, Rada Gospodarcza i Społeczna, Europejska Komisja Gospodarcza, Koordynacja Jednostka do działań operacyjnych, Zespół zadaniowy na wysokim poziomie oceny i kapitalizacji aktywów intelektualnych, 2002, <http://www.manager-erp.com/consulting/bm/ip/oisna/>.
- Lynnik N.V., Kukushkin A.G., Podshibihin L.I., *Własność intelektualna a wartość niematerialna i prawna*, Moskiewski Instytut Ochrony Przeciwożarowej, Moskwa 1996.
- Mastyugin L., Dikun M., Daszkiewicz T., *Wartości niematerialne i prawne jako źródła samofinansowania. Przedsiębiorstwo Naukowo-Wdrożeniowe „EPAZ” opanowuje dodatkowe segmenty rynku*, „Własność Intelektualna na Białorusi” 2000, nr 1, s. 37–40.
- Melamyuka K., *Pomiar wartości kapitału intelektualnego*, Dyrektor IP, nr 6/2000, <http://www.osp.ru/cio/2000/06>.
- Rekomendacje metodyczne w zakresie wyceny i księgowości praw własności intelektualnej jako składnika wartości niematerialnych i prawnych*. Zatwierdzony przez wspólne zarządzenie Państwowego Komitetu Patentowego z 17 kwietnia 1998 r. nr 20, Ministerstwa Gospodarki z 18 maja 1998 r. nr 41, Ministerstwa Finansów z 20 kwietnia 1998 r. nr 109, Państwowego Komitetu ds. Nauki i Technologii z 22 kwietnia 1998 r. nr 75, „Biuletyn Normatywno-Prawnej Informacji” 1998, nr 20.
- Rozporządzenie Ministerstwa Finansów Federacji Rosyjskiej z 16 października 2000 roku nr 91 w sprawie zatwierdzenia Ustawy o rachunkowości „Rachunkowość wartości niematerialnych” PBU 4200, „Własność Intelektualna. Własność Przemysłowa” 2001, nr 4.
- Rozporządzenie Rady Ministrów Republiki Białoruś „O procedurze wyceny i rachunkowości praw własności intelektualnej jako składnika wartości niematerialnych i prawnych” z 19 marca 1998 r. nr 435. Własność przemysłowa: Normatywno-metodyczne materiały. Wydanie 4. Mn: Państwowy Komitet Patentowy Republiki Białoruś, 1998.
- Światowa deklaracja o własności intelektualnej*, „Własność Intelektualna. Prawo Autorskie i Prawa Pokrewne” 2002, nr 4. s. 14–18.
- Ustawa Republiki Białoruś z dnia 16 maja 1996 r. O prawie autorskim i prawach pokrewnych nr 370-XIII, „Biuletyn Rady Najwyższej Republiki Białoruś” 1996, nr 20.
- Ustawa Republiki Białoruś z dnia 15 lutego 1993 r. O znakach towarowych i usługowych, nr 2181-XII, Państwowy Rejestr Aktów Prawnych Republiki Białoruś 2004, nr 5, 2/1017.
- Voronetsky L.I., *Własność intelektualna i jej rola w polityce konkurencji*, „Własność Intelektualna

na Białorusi” 1999, nr 1, s. 19-27.

Wprowadzenie do prawa własności intelektualnej, Presented by the Public Diplomacy Section United States Embassy Minsk, Belarus, Produced by Regional Program Office, Vienna. RPO 9911-008 Russian. C. 47.

Wycena własności intelektualnej, Państwowa Norma Republiki Białoruś STB 1144-99, Gosstandard, Mińsk 1999.

Yakimaho A.P., *Własność intelektualna a konkurencyjność przedsiębiorstw*, „Własność Intelektualna na Białorusi” 2002, nr 4, s. 22-30.

PROBLEMS OF VALUATION OF INTELLECTUAL PROPERTY AS A COMPONENT OF INTANGIBLE ASSETS

Summary: The role and place of the country in the international community as well as the standard of living of people depend very much on the scale of the use of new knowledge and technologies. The scope of global trade of knowledge licenses is increasing faster than the growth rate of the world industrial production each year. Using intellectual property in the modern world requires specific methods of valuation to show the reliability of information about the goodwill to an owner and a potential investor. The market methods are the most appropriate methods for the valuation of assets in the process of buying acquisition of enterprises. Cost estimating methods used in the process of valuation of intangible assets are most common in national accounting because of their conservative characteristic. The real value of cost of acquisition or manufacture of intellectual property can be unreasonably high, causing their unreal value.